

Мурзабраимов Н.Б.

АДМИНИСТРАТИВДИК ЖООПКЕРЧИЛИКТИН НЕГИЗГИ ФУНКЦИЯЛАРЫ

Мурзабраимов Н.Б.

ОСНОВНЫЕ ФУНКЦИИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

N.B. Murzaibraimov

THE MAIN FUNCTIONS OF THE ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY

УДК:329.15

Илимий макалада административдик жоопкерчиликтин негизги функциялары, ар тараптуу көз караштардын, алардын маани-мазмундук өзгөчөлүктөрү ошондой эле анын коомдогу ролу изилдөөгө алынган.

In the scientific article subjected to the study of diverse views regarding the functions of administrative responsibility and its essential features, roles in society.

Мыйзамдуулукту укуктук тартипти камсыз кылуу мамлекеттин маанилүү функцияларынын бири болуп саналат.

Административдик жоопкерчилик кылмыш, дисциплинардык жоопкерчиликтер менен бир катарда жогоруда каралган милдеттерди иш жүзүнө ашырууда негизги ролду ойноп, укук бузууну алдын алууга көмөктөшөт.

Кыргыз Республикасындагы коомдук саясий турмуштагы, экономика чөйрөсүндө жүргүзүлүп жаткан реформалар мамлекеттин жөнгө салуу ыкмаларына да таасир этпей койбойт, ошондой жөнгө салуулардын бири болуп административдик жоопкерчилик саналат.

Азыркы учурда административдик жоопкерчилик жөнүндөгү мыйзам актылар тутуму, анын ичинде административдик укук бузуу жөнүндө жоопкерчилик кодекси киргизилип жаткан өзгөрүү толуктоолорго карабастан эскирип бара жатат.

Себеби ал азыркы учурдун талаптарына, шарттарына жооп бербейт;

Биринчиден административдик укук бузуу чөйрөсүнө кирген укук бузуулардын курамы өсүүдө, ага өлкөдөгү декриминализация саясаты жана жаңы кабыл алынган кылмыш жаза кодексин келтирсек болот.

Экинчиден мамлекеттин экономика, экология, финансы чөйрөсүндөгү ишмердүүлүгү кеңейип сапаттык жагынан өзгөрдү.

Үчүнчүдөн өлкөдөнүнү эконоимикалык турмушундагы өзгөрүүлөр административдик жөнгө салуу колдонулуучу калкты иш менен камсыз кылуу социалдык жактан коргоо, муниципалдык ишмердүүлүк, монополияга каршы ишмердүүлүк боюнча мамлекеттин ишмердүүлүгүнүн жаңы чөйрөсүн пайда кылды.

Салт катары бул институтка карата көңүл бөлүнгөндүгүнө карабастан азыркы убакка чейин административдик жоопкерчилик боюнча анын түшүнүгү функцияларынын саны алардын классификациялоо критерийлери ошондой эле алардын текстеш

укуктук категориялар менен катышы жөнүндө бирдиктүү ойлор жоктугу менен коштолот.

Административдик жоопкерчилик муздап калган статикалык кубулуш эмес. Азыркы учурдагы коомдук мамилелердеги мыйзам актыларындагы түп тамырынан бери болуп жактан өзгөрүүлөр, юридикалык жоопкерчиликтин максаты, принциптери боюнча жаңы мазмундарды талап кылууда.

Кыргыз Республикасында байкалган административдик укуктук чөйрөдөгү жагымсыз процесстер, тилекке каршы Союздук мамлекеттен кийинки жаңы калыптанып жаткан системага дагы таандык болууда.

Атайын юридикалык адабияттарда белгилегендей «өткөөл мезгилдеги Көз экрандысыз Мамлекеттердин Шерикештигиндеги өлкөлөрдө болуп жаткан укуктук реформаларынын ийгилиги административдик укуктук реформалардан алардын мамлекеттеги социалдык укуктук көйгөйлөрүн натыйжалуу жөнгө салуу жөндөмүнөн көз каранды болот» [188, С.48].

Негизги тандап алган темабызга кайтуу менен биз кандай гана мамлекеттик укуктук кубулуш болбосун алар баарынан мурда анын негизги функциясында - анын багытталышынын негизинде болот. Юридикалык жоопкерчиликтин негизги функциялары болуп: жектөө; укукту калыбына келтирүү саналат.

Мындай классификациялоого жандашуу укуктун бардык тармактарына мүнөздүү. Кылмыш-жаза, административдик, дисциплинардык жоопкерчиликте жектөө, ал эми жарандык укуктук жоопкерчиликте укукту калыбына келтирүү функциясы мүнөздүү.

Жогоруда каралган функциялардын коомдук мамилелер системасындагы аткарган кызматын, ордун таануу менен, кээ бир окумуштуулар өз көз караштарын айтышат. Мисалы, И.А.Галаган, көрсөтүлгөн функцияларды классификациялоо каралып жаткан укуктук кубулушка мүнөздөмө берүүгө жетишсиз деп айткан.

Анын ою боюнча юридикалык жоопкерчиликтин функцияларын эки чоң топко бөлүү зарыл - уюшумдуулук жана атайын.

Биринчиге төмөнкү функцияларды таандык кылса болот: Коомду мамлекетти, инсанды укук бузуулардан коргоо; укукту калыбына келтирүү; идеологиялык; педагогикалык, психологиялык функциялар. Атайын функциялардын ичине И. А. Галаган: айыптык, жектөө; түзөлүү, укук бузууда күнөөлүүнү кайра тарбиялоо функцияларын караган [65, С.134]. Жогоруда келтирилген классификация өлкөдөгү болуп өткөн түп тамырынан бери кайра жүргүзүлгөн саясий, социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдү эске алуу менен негиздүү кайра карап чыгууга муктаж.

Коомдук мамилелер тутумун, укуктук нормаларды анализдеп биз экинчи топтогу классификацияны өзүнүн актуалдуулугун жоготту деп эсептейт.

Күмөн саноолор баарынан мурда атайын функциялардын максатка ылайыктуулугунан укукбузуучунун кайра түзөлүү, кайра тарбиялоо функциясы жаратат.

Мамлекеттин саясатынын коомдук турмуштун бардык чөйрөсүндөгү багыттарынын өзгөрүүсү биздин оюбузча укук бузуучуну кайра тарбиялоо, түзөтүү иштерин көздөбөйт.

Азыркы учурда кабыл алынып жаткан укуктук нормалар системасына жектөө функциясы көбүрөөк байкалат.

Жектөө, - Н. А. Стручковдун ою боюнча, - жасалган укукбузууга укуктук чектөө, укук бузуучуну жазалоочу мамлекеттин ыкмасы жок [268, С.92].

Белгилей кетчү нерсе мыйзам чыгаруучунун мындай жандашуусу жарандар тарабынан түшүнүү менен колдоого алынууда.

Ар жыл сайын жаслаган укукбузуулардын саны, укук бузуунун мүнөздөрүнүн өзгөрүүсү, укук бузуучулардын курчап турган чөйрөгө ачык айкын сый урмат менен карабашы жарандардын кайчы пикирин жаратып, «катуу колдун» болушун талап кылган учурлар байкалууда.

Калыптанган мындай абал россиялык мыйзам чыгаруучуларда да байкалып, административдик жоопкерчиликти катуулатканга түрткү берүүдө. Калыптанып калган административдик-укуктук абалда И. А. Галаган тарабынан сунушталган атайын функциялар талаш тартышты жаратат.

Оюбузча мыйзам чыгаруучу тарбиялык функцияны жазаны күчөтүү менен, административдик жоопкерчиликти орду, аткарган кызматын жогорулатуу аркылуу жетишет.

Административдик жоопкерчиликти функциясынын маңызын, алардын акыркы максаттарын карабай туруп мүмкүн эмес.

Жалпы эреже катары максат адамдын аң сезиминде тийиштүү натыйжаны алып келүүсүн аңдоо менен, ага жетүү үчүн арналган ишмердүүлүк менен коштолот.

Функция ушул ишмердүүлүктүн өзүндө камтылат, «ал өлкөнүн мыйзамына дал келген мамлекеттик башкаруу чөйрөсүндө органдардын ишмердүүлүгүн мүнөздөйт» [321, С.302].

Административдик жоопкерчиликти максаты коомдук мамилелерди, жарандардын укук эркиндиктерин ар кандай укукка каршы кол салуулардан коргоого багытталган.

И. А. Галагандын ишенимдүү айтканындай административдик жоопкерчиликти керектөөлөрү, максаттары жана функциялары арасындагы өз ара катыш мындай: керектөөлөр жана кызыкчылыктар - максаттары - функциялары. Мындай тартипте констатациялоо административдик жоопкерчиликти максаты жана функцияларын катышын чечүүгө жардам берет. [65, С.136].

Каралып жаткан укуктук институттун маанилүү учуру болуп, жоопкерчиликти мазмуну жана мүнөзү саналат. Административдик жоопкерчиликти мазмуну жасалаган укукка каршы келген коомдук мамилелер чөйрөсү аныкталат.

Жоопкерчиликти мүнөзү административдик юрисдикциядагы субъектинин таасир этүү ыкмасы менен аныкталат, жана жосундун коомго коркунучтуулук даражасына көз каранды.

Административдик жоопкерчилик, башка юридикалык жоопкерчиликтер менен бирдикте коомдогу коомдук мамилелерди жөнгө салууга багытталган.

Биздин оюбузча административдик жоопкерчилик институту укуктун натыйжалуу таасирине багытталып, укуктун негизги функциясы болгон, жөнгө салуу жана коргоо функциясын ишке ашырат.

Административдик жоопкерчилик татаал көп багытуу феномен катары түздөн түз укук, укуктук туура алып жүрүү, укук бузуу менен байланышкан, башкача айтканда иш жүзүндө бардык укуктук категориялар менен байланышы бар.

Азыркы учурдагы административдик жоопкерчилик түшүнүгү, бир гана жеке инсандын жоопкерчилигин карабай, ошондой эле кызмат адамдарынын, мамлекеттик органдардын жоопкерчилигин да карайт.

Бул нерселер азыркы учурдагы демократиялуу мамлекеттердин укуктук мазмунуна, умтулушуна жооп берет.

Административдик жоопкерчиликти натыйжалуулугун жогорулатуу көйгөйлөрү, азыркы учурдун шарттарында орчундуу, актуалдуу болуу менен күн тартибинде киргизилген фундаменталдык илимий иштөөгө муктаж.

Колдонулган маалымат булактары.

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы (КР 2010-жылдын 27-июнундагы Мыйзамы менен колдонууга киргизилген).
2. Кыргыз Республикасынын административдик жоопкерчилик жөнүндө кодекси 4 август 1998ж. N 114 (КР 8 май 2012 ж N 48 мыйзамына ылайык).
3. Омаров И. А., Сатыбалды К.С. О концепции развития административно-процессуального законодательства в странах СНГ // Актуальные проблемы правовой реформы в Российской Федерации и государствах -участниках Содружества Независимых Государств: Сборник научных трудов. В 2 т. Т. 1 / Под ред. В. Г. Татарина. М.: Академия налоговой полиции ФСНП России, 2002. С. 47 - 48.
4. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР (государственное и материально-правовое исследование): Монография. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1970.С.134.
5. Стручков Н. А. О наказании, системе его видов и иных мерах уголовно-правового воздействия // Актуальные проблемы уголовного права: Сборник научных трудов. М.: ИП АН СССР, 1988.С.92.
6. Юсупов В. А. Административное право и современность // Юрист. 2003. № 6. С.302.

Рецензент: д.ю.н., доцент Кулдышова Ч.К.